

A Biológia szekció munkájának értékelése Szeged, 2003. április 11-14.

A Biológia szakmai bizottság és a Biológia szekció szervezőinek munkakapcsolata a konferencia előkészítésének időszakában ezúttal is mindvégig folyamatos és zavartalan volt. Ennek érdekében tartottuk a Konferenciát megelőző szakmai bizottsági ülést is Szegeden, ahol áttekintettük a szervező bizottság által elkészített tagozati beosztásokat és a zsűrik összetételére tett javaslatokat.

A tagozatok beosztásában és a zsűrik összetételében is alapvetően elfogadtuk a szervező bizottság javaslatait, amelyeket nagy körültekintéssel készítettek elő. A tagozatok beosztása alapvetően a szakmai szempontoknak megfelelően történt, azonban bizonyos tudományterületeket össze kellett vonni, a dolgozatok viszonylag kis száma miatt. Kevés volt pl. a klasszikus értelemben anatómiai munka, így ez az (állat-) élettannal együtt szerepelt. Ezúttal is kis létszámú volt a humánbiológiai tagozat, de nem volt pl. önálló taxonómia, evolúciobiológia és elméleti biológia tagozat, ellentétben az előző budapesti konferenciával. Néhány erősebben frekvenciát vagy átfogóbb tudományterületen viszont két altagozatot is kellett szervezni, a dolgozatok nagy száma miatt, ilyen volt pl. a molekuláris biológia, a mikrobiológia, a neurobiológia, a viselkedésszociológia, a szünzoológia, a hidrobiológia és a természetvédelmi biológia. Utóbbit annál is inkább öröndetesnek értékeljük, mivel 2 évvel korábban Budapesten nem volt ilyen tagozat, mert akkor az egy évvel azelőtti Környezettudományi OTDK némileg „elszívta” az ilyen irányultságú témákat (főleg a környezetvédelmiakat). Most inkább a természetvédelmi vonatkozású témák domináltak. A Biológia OTDK és a Környezettudományi OTDK koordinálása ettől függetlenül, megoldandó kérdés maradt. A tagozatok időbeosztása viszont már több nehézséggel járt, ezek okai a következő bekezdésben leírt problémákkal nagyrészt közös gyökerek.

A zsűrik kijelölésével kapcsolatban már több volt a nehézség, a rendezőkön kívül álló okok miatt. A húsvét előtti héten az OTDK-val párhuzamosan több más szakmai konferencia is zajlott, ami miatt egyes vezető oktatók részvétele nem volt biztosítható, mások pedig csak egyetlen napra (szerda) tudtak Szegedre eljönni. Ezért a keddi napon párhuzamosan kellett, hogy fusson a szünzoológia, hidrobiológia és a természetvédelmi biológia, ami lehetetlenné tette azt, hogy adott tagozatban érintettek a rokon tagozatok előadásait meghallgathassák. Ennek hátrányát többen is szóvá tették, de ezen a szervező bizottság, sajnos, nem változtathatott. További gondok pedig azáltal jelentkeztek, hogy szűkült a zsűriben résztvevő ill. dolgozatokat bíráló oktatók köre. Ennek következtében csak részben sikerült az az elvárás teljesíteni, amelyet a Szakmai Bizottság és a Szervezőbizottság a konferencia előtti ülésén megfogalmazott, hogy lehetőleg a zsűri tagjai ne legyenek érintettek, mint témavezetők, ill. a zsűritagok és a dolgozatokat bírálók ne legyenek azonosak. Ez tagozatonként ill. altagozatonként 5-5 személyt (3 zsűritag + 2 bíráló) jelentett volna, ami nem volt mindenütt biztosítható. Néhány kollega nem vállalta, hogy „csak” írásbeli bíráló legyen, és nem egyúttal zsűritag is. Ezért több esetben legalább az egyik zsűritag egyben bíráló is volt. Ezt a körülményt is szóvá tette néhány kollega, elsősorban az ELTE-ről.

A fentiek után rátérünk a néhány fontosabb kérdés rövid megválaszolására.

1. A központi nevezés viszonylag simán zajlott le, az előzetes jelentkezésekhez képest számottevő „lemorzsolódás” nem mutatkozott, bár erre csak közvetett rálátásunk volt. A jelentkezések beérkezése utáni szakmai bizottsági ülésen komolyabb gonddal most sem szembesültünk. Vagy azért, mert nem is volt, vagy azért, mert a szervezők megoldották. A dolgozatok beérkezése és bírálókhoz kiküldése, az előbb említett nehézségektől függetlenül, viszonylag zavartalan volt.

2. A dolgozat-összefoglalások általában rendben beérkeztek, így a szervezők színvonalas és esztétikus kiállítású kötetet tudtak a konferenciára előállítani. A dolgozatok beadási határideje csak igen feszes bírálati határidőket tett lehetővé. Ezért is, sajnos, most sem érkezett be minden bírálat időre, ami miatt a konferencián résztvevő hallgatók csak a regisztrációs csomagban kaphatták meg a dolgozataikról szóló bírálatokat. El kellett fogadnunk a rendezők érvelését, hogy ilyen körülmények között nem volt mód arra, hogy a hallgatók a konferencia előtt postai úton megkaphassák a rájuk vonatkozó bírálatokat. Ez a helyzet ismételt felveti, hogy a dolgozatok beadási határidején, elbírálásának módszerén változtatni kellene. Ezért kérjük a Szakmai Bizottság tagjait, kollegáik tágabb körének véleményét meghallgatva, tegyenek erre vonatkozó javaslatokat, mert ismétlődő probléma, és a most kezdődő ciklus egyik szakmai bizottsági ülésén meg kell vitatnunk.
3. A tagozatok beosztását a konferencia szervezői jól előkészítették, így e tekintetben hamar konszenzusra jutottunk. A nehézségek okait már a 3. bekezdésben elemeztük. A szakmai bizottsághoz a tagozati beosztásokról csak kevés visszajelzés érkezett. Mindenesetre az ökológiai vonatkozású témáknak a mostanitól eltérő al-tagozati beosztása megfontolandó volna. Most is viszonylag kevés esetben fordult elő, hogy el kellett térni a hallgatók részéről a jelentkezési lapon kért alszekció beosztástól.
4. A zsűrik összetételének „bővebb keretében“ a rendezőség és a szakmai bizottság könnyen megegyezett. Később azonban a korábban vázolt időpont-ütközések miatt szűkült ez a kör, és ennek az lett a következménye, hogy némelyik tagozatban nem sikerült a zsűritag-témavezető átfedéseket megfelelően kiszűrni. A tagozati zsűrik túlnyomó többségére viszont az volt jellemző, hogy neves tudósok, professzorok és akadémikusok is szívesen vállalták a zsűri elnökséget ill. tagságot. Ez igen jó visszhangot váltott ki mind a rendezők, mind pedig a konferenciát értékelő szakmai bizottság részéről.
5. Szerencsés körülményként értékelhetjük, hogy most nem jeleztek egyetlen olyan esetet sem, hogy a bírálók feltűnően eltérő módon értékelték adott dolgozatokat (ez korábban, több OTDK-n, a tagozati zsűrielnököknek komoly szakmai és morális gondot okozott). Mivel a dolgozatok harmadik bírálónak kiküldése többnyire nem lehetséges, az ehhez hasonló esetek kezelése a zsűrielnökök feladata. A zsűrielnökök értekezletén most nem tettek szóvá egyetlen ilyen problémát sem, ami igen örömdetes, és szintén azt igazolja, hogy a szervezők e tekintetben is gondosan jártak el. Egyetlen olyan észrevétel volt, hogy egyes jelölteknek szinte hátrányt jelentett az, hogy témavezetőjük is zsűritag volt.
6. Az viszont természetes, hogy több tagozatban a végső sorrend igen-igen szoros volt, az első és a 6-7. helyezettek között is néha csupán 2-3 pont különbség volt. Ezen a helyzeten a csekély számú különdíj most aligha jelenthetett „gyógyírt“, de ismételt megállapítható volt – mint ezt a szakmai bizottság elnöke zárszavában is kiemelte, hogy a „helyezetlenül“ maradtak túlnyomó többsége emelt fővel távozhattak. A konferencia értékelése során a szakmai bizottság egyetértett a rendezők által most is követett gyakorlattal, mely szerint a szponzorok által felajánlott összegeket döntően a helyezettek díjazására fordították. A szponzorok nevének nyilvánosságra hozatalára így is mód nyílt, sőt a záróünnepségen több esetben magának a szponzornak a képviselője adta át a díjakat. Ezzel a megoldással el lehetett kerülni azt a korábban előfordult disszonáns helyzetet, hogy a „felpántlikázott“ különdíjak anyagi értékben felülmúlhassák az első-második helyezettek díjazását. Azt viszont támogatandó gyakorlatnak tartjuk, hogy rangos szakmai egyesületek adhassanak elismerő oklevelet a kiemelkedő dolgozatok szerzőinek, díjazottaknak is, és további kiváló hallgatóknak is. Mint korábban is, most is megfogalmazódott olyan kritika, amely a díjazás módját ill. a vele járó éles versenyhelyzetet kifogásolta. Ezzel együtt, a szakmai bizottság úgy foglalt állást, hogy a versenyhelyzet minden tudományos megmérettetés sajátsága, és ezzel a jelöltek a Ph.D. felvételi vizsgákon is szembe fogják magukat találni.

7. Ami a szakmai színvonalat illeti: kétségtelenül igen erős volt. Ezen kívül, még a korábbiaknál is erősebben érvényesült a nagy egyetemek, különösen az ELTE és az SZTE dominanciája. Ezt tükrözi az is, hogy a Pro Scientia aranyérmes pályázatokban is e két nagy egyetem növendékei nyújtották be a legerősebb, leginkább esélyes pályázatokat, olyannyira, hogy az első 8 pályázóból a legjobb 4-5 kiválasztása a szakmai bizottságnak igen komoly fejtörést okozott, és gondos, több szempontú mérlegelést igényelt (l. felterjesztés). A korábbiakhoz képest némi visszaesést mutatott a Debreceni Egyetem és a Szent István Egyetem, de különösen a Pécsi Tudományegyetem és a különböző főiskolák ill. főiskolai karok. Ennek okait keresve egyelőre nem lehet másra gondolni, mint arra, hogy *a képzés tömegesedése nem kedvez a személyes tanár-diák kapcsolatra épülő tehetséggondozásnak, és ez főként ott válik hátrányossá, ahol – mint a kisebb egyetemeken és a főiskolákon – kedvezőtlenebb a hallgató-oktató arány, illetve nincsenek olyan fontos kutatóműhelyek a tanszékek mellett, mint az SZBK vagy az MTA tanszéki kutató csoportok.* Ilyen körülmények között a versenyfeltételek még inkább egyenlőtlenekké válnak, de ez, mint több bizottsági tag megállapította, hasonlóképpen van a tudományos élet más területein is, illetőleg nemzetközi viszonylatban is.
8. Ismételten megállapíthatjuk, hogy messzenően indokolt volt a biológiai OTDK-t külön szekcióként különválasztani, tekintettel a jelentős résztvevő hallgatói-oktatói létszáma, de a nagyszámú, kiemelkedően színvonalas dolgozatra is. A technikai kondíciók a SZAB pompás székházában egészen kiválóak, de a Bolyai Intézet épületében is igen jók voltak, amiért az említett intézményeket hálás köszönet illesse. A zsűritagok és a kísérő tanárok hálásan nyugtázták, hogy a TTK Dékáni Tanácstermében a csekélyke szünetekben vagy az előadások előtt mindig nyílt lehetőség egy-egy baráti beszélgetésre, kávé vagy üdítő elfogyasztása mellett. A szálláshelyek jók voltak, megoldásukat most semmilyen kritika sem érte, az előadási és szálláshelyek közti (ingyenes!) közlekedés is kedvezően alakult, hála a szervezők és a szegedi közlekedési vállalat egyességének, amiért mindkét felet maximális elismerés illeti.
9. A rendezők folytatták azt a jó rendezői gyakorlatot, hogy a konferencia egy vezető tudós nagy érdeklődésre számot tartó előadásával indul. Dudits Dénes akadémikus előadása kitűnő folytatása volt annak, amit Budapesten hallottunk. Sokan hallgatták! Szintén folytatódott az intézetek meglátogatása (SZBK), a zsűri ülések délutánján. Hallgatói fórum sajnos, most sem volt a diákköri mozgalom jövőjéről, a TDK és a Ph.D. egymásra épüléséről stb., holott ilyen találkozásra jó volna alkalmat találni

Végezetül: az értékelésből nem maradhat ki az, hogy a szakmai bizottság a legteljesebb elismerését és köszönetét fejezi ki a rendezőknek a magas szakmai színvonalon megrendezett, sikeres, valóban baráti légkörű OTDK konferenciáért. A Bizottság egyúttal felkérte a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Karát a soron következő OTDK konferencia Biológia szekciójának megrendezésére, amelyet az intézmény részéről Gábrriel Róbert dékán úr el is fogadott.

Budapest, 2003. május 22.

Prof. Dr. Toldi József
ügyvezető elnök

Prof. Dr. Varga Zoltán
a Szakmai Bizottság elnöke

Mellékletként összefoglaljuk azoknak a javaslatoknak a lényegét, amelyekkel részint a Szakmai Bizottságnak, részint az OTDT-nek a jövőben foglalkoznia kellene:

- Az OTDK megrendezése előtt lehetőleg fél évvel értesíteni kellene a tudományos rendezvényeket szervező nagyobb szervezeteket, társaságokat (MTA, Magyar Biológiai Társaság, Magyar Genetikai Társaság, Magyar Biokémikusok Egyesülete, stb.) az OTDK Biológia szekció időpontjáról, a hasonló ütközések elkerülése végett.
- Határozottabban be kell tartani azt, hogy elkerülendő a zsűritagság és a témavezetők közti személyes átfedés, továbbá, hogy az írásos opponenciákat független bírálók írják, és ne a zsűritagok, illetve zsűritag akkor bíráljon (3. bírálóként), ha a két bírálat közt nagy az ellentmondás (8-10 pont). Emellett megkövetelendő, hogy a bíráló a megadott pontokat *minden esetben indokolja 2-3 mondatban*, ami a hallgatónak is és a zsűrinek is támpontot, segítséget adna.
- Kívánatos, hogy a dolgozatokhoz a témavezető tegyen egy nyilatkozatot, hogy a dolgozat mennyiben a pályázó saját, egyéni munkája, ill. mennyire épül egy kutató team (labor) eredményeire.
- Végezetül, kívánatos volna állandó, előre tervezhető, központilag biztosított díjalap, ahelyett, hogy a szervező bizottság ideje jelentős részét szponzorok felkutatására fordítsa, ami a gazdaságilag kevésbé tehetős régiókban eleve kevesebb sikerrel kecsegtet. Emellett kívánatos felhívni az egyes szakterületeket képviselő rangos tudományos egyesületeket, szervezeteket, hogy a díjalaphoz való hozzájárulásuk lehetőségeitől függetlenül, elismerő oklevelekkel is segítsék azt, hogy a valóban kiváló, magas színvonalú munkák szélesebb köre részesülhessen szakmai, erkölcsi elismerésben, amely aztán a későbbi tudományos pályán is megbecsülést jelent.